

ความเป็นมาของโครงการการท่องเที่ยว

แบบพำนัคนานของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในประเทศไทย

(Origin of Long Stay Tourism Project of Japanese Pensioners in Thailand)

ประเทือง ทงสรานาก

การท่องเที่ยวแบบพำนัคนานหมายถึง การท่องเที่ยวที่มีวันพักแรมตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป โดยเน้นกลุ่มคนวัยเกษียณที่สิ้นสุดภาระการทำงานแล้ว และมีศักยภาพในการพำนัคนานในประเทศต่าง ๆ ได้ด้วยเงินบำนาญของตนเอง บทความนี้ได้อธิบายถึงความเป็นมาของโครงการการท่องเที่ยวแบบพำนัคนานของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในประเทศไทย

ปรากฏการณ์ของการเป็นสังคมวัยสูงอายุ

รายงานการศึกษาขององค์การสหประชาชาติโดย Population Division, DESA, United Nations (World Ageing, 2003: xxvii - xxxi) ได้ให้ข้อมูลว่า ในปัจจุบันจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี นับว่าเป็นอัตราที่รวดเร็วกว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรโดยทั่วไป จนได้กลายมาเป็นปรากฏการณ์ของสังคมวัยสูงอายุ (ageing society) ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดในประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลก เมื่อเปรียบเทียบอายุมัธยฐาน (median age) ระหว่างกลุ่มประชากรวัยเยาวชนและวัยสูงอายุ ปรากฏว่าประเทศญี่ปุ่นมีอายุมัธยฐานประชากรที่อายุสูงถึง 41 ปี ในขณะที่ประเทศเยอรมนีมีอายุมัธยฐานประชากรที่อายุเพียง 15 ปีเท่านั้น สาเหตุหลักของปรากฏการณ์สังคมวัยสูงอายุเกิดขึ้นมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ (fertility decline) และการมีอายุที่ยืนนานขึ้น (increasing longevity) ของประชากร อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญทางการแพทย์และสาธารณสุข ระดับการศึกษาที่เจริญขึ้น รวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในหมู่ประชากร ทั้งนี้ ผลที่ตามมาของสังคมวัยสูงอายุอันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมโดยรวม ได้แก่ การลดลงของจำนวนประชากรวัยเด็กหรือวัยเยาวชน (อายุ 0-14 ปี) และการลดลงของประชากรวัยทำงาน (อายุ 15-64 ปี) การเพิ่มจำนวนมากขึ้นของประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) ความจำเป็นในการจัดให้มีระบบเงินบำนาญแก่ผู้เกษียณโดยภาครัฐ ภาระหน้าที่ของคนวัยทำงานในการส่งเงินเข้ากองทุนเงินบำนาญ ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และสวัสดิการสังคมที่สูงขึ้น ตลอดจนจนถึงอัตราการออมทรัพย์ของประชากรที่ลดลง เป็นต้น

ปรากฏการณ์ของสังคมวัยสูงอายุนับเป็นเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน มีการประมาณการว่าในปี พ.ศ. 2593 จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกที่ประชากรวัยสูงอายุจะมีจำนวนมากกว่าประชากรวัยเยาวชน ปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องที่สามารถเกิดได้ทุกหนทุกแห่งในโลก ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศสวีเดน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศอิตาลี และประเทศญี่ปุ่น ปรากฏการณ์ของสังคมวัยสูงอายุมีผลตามมาอย่างใหญ่หลวงที่ส่งผลกระทบต่อ

ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิง ต่อประชากรวัยเยาวชนและต่อประชากรวัยทำงาน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อโครงสร้างสมาชิกในสังคมในเรื่องของความเสมอภาคและความมั่นคง ปรากฏการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อมิติทางเศรษฐกิจ ในเรื่องของการเติบโตทางเศรษฐกิจ การออมเงิน การลงทุน การบริโภค ตลาดแรงงาน ตลาดการค้า ระบบเงินบำนาญ และระบบการเรียกเก็บภาษี และยังส่งผลกระทบต่อมิติทางสังคม ในเรื่องของคุณภาพประชากร องค์ประกอบของครอบครัว การจัดที่อยู่อาศัย การสร้างบ้านเรือน และการย้ายถิ่นฐานที่อยู่ของประชากร นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ของสังคมวัยสูงอายุนั้นยังเป็นเรื่องที่ใช้ระยะเวลายาวนาน เนื่องจากสัดส่วนการเพิ่มจำนวนประชากรวัยสูงอายุนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 และมีแนวโน้มที่จะดำเนินเช่นนี้ต่อไปในศตวรรษที่ 21 อย่างต่อเนื่องอีกด้วย กล่าวกันว่าในปี พ.ศ. 2493 สัดส่วนจำนวนประชากรวัยสูงอายุคิดเป็นเพียงร้อยละ 8 ต่อมาได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10 ในปี พ.ศ. 2543 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21 ในปี พ.ศ. 2593

โครงสร้างประชากรในเชิงทฤษฎีประชากรศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำประเทศหนึ่งของโลกกำลังประสบปัญหาสังคมวัยสูงอายุน่าสนใจในขณะนี้ จากสถิติปี พ.ศ. 2415-2518 ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการเจริญเติบโตของประชากรโดยเฉลี่ยต่อปีเป็นค่าบวกด้วยค่าที่เป็นหนึ่งหรือสูงกว่าหนึ่งมาโดยตลอด หากแต่อัตราการเจริญเติบโตได้ลดลงด้วยค่าที่ต่ำกว่าหนึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2523-2543 และประมาณการว่าระยะเวลาจากปี พ.ศ. 2553-2593 อัตราการเติบโตของประชากรชาวญี่ปุ่นโดยเฉลี่ยต่อปีจะมีค่าติดลบด้วยค่าที่น้อยกว่าหนึ่ง ดังรายละเอียดในตารางที่ 1.1 และ 1.2 (Population Growth, 2003: 2-4) ตามลำดับ

ตารางที่ 1.1 อัตราเติบโตของประชากรชาวญี่ปุ่นจากปี พ.ศ. 2415-2543

ปี พ.ศ.	จำนวนรวม ของประชากร (000 คน)	จำนวนประชากร เพศชาย (000 คน)	จำนวนประชากร เพศหญิง (000 คน)	การเติบโตของ ประชากรจำนวน รวม (000 คน)	อัตราเติบโตของ ประชากรโดยเฉลี่ยต่อปี
2415 1) 2)	34,806	17,666	17,140		
2443 1) 2)	43,847	22,051	21,796	9,041	0.83
2463	55,963	28,044	27,919	12,116	1.23
2468	59,737	30,013	29,724	3,774	1.31
2473	64,450	32,390	32,060	4,713	1.53
2478	69,254	34,734	34,520	4,804	1.45
2483	71,933	35,387	36,546	2,679	0.76
2488 3)	72,147	35,490	36,657	214	0.06
2490 3)	78,101	38,129	39,972	5,954	4.04
2493 3)	83,200	40,812	42,388	5,099	2.13
2498 3)	89,276	43,861	45,415	6,076	1.42
2503 3)	93,419	45,878	47,541	4,143	0.91
2508 3)	98,275	48,244	50,031	4,856	1.02

ปี พ.ศ.	จำนวนรวม ของประชากร (000 คน)	จำนวนประชากร เพศชาย (000 คน)	จำนวนประชากร เพศหญิง (000 คน)	การเติบโตของ ประชากรจำนวน รวม (000 คน)	อัตราเติบโตของ ประชากรโดยเฉลี่ยต่อปี
2513 3)	103,720	50,918	52,802	5,445	1.08
2518	111,940	55,091	56,849	8,220	1.54
2523	117,060	57,594	59,466	5,120	0.90
2528	121,049	59,497	61,552	3,989	0.67
2533	123,611	60,697	62,914	2,562	0.42
2538	125,570	61,574	63,996	1,959	0.31
2543	126,926	62,111	64,815	1,356	0.21

ที่มา : Statistics Bureau, Management and Coordination Agency, Population Census of Japan ตัวเลขที่ไม่มีหมายเลขระบุ คือ จำนวนประชากรญี่ปุ่นทั้งหมด ที่รวมชาวเมืองโอกินาวา ณ วันที่ 1 ตุลาคมของทุกปี

หมายเหตุ

- 1) หมายถึง การประมาณค่าโดยสำนักงานสถิติของประเทศญี่ปุ่น
- 2) หมายถึง สถิติ ณ วันที่ 29 มกราคมนับตามปฏิทินจันทรคติ
- 3) ยกเว้นเมืองโอกินาวา

ตารางที่ 1.2 การพยากรณ์อัตราเติบโตของประชากรชาวญี่ปุ่นจากปี พ.ศ. 2543-2593

ปี พ.ศ.	จำนวนรวม ของประชากร (000 คน)	จำนวนประชากร เพศชาย (000 คน)	จำนวนประชากร เพศหญิง (000 คน)	การเติบโตของ ประชากรจำนวน รวม (000 คน)	อัตราเติบโตของ ประชากรโดยเฉลี่ยต่อปี
2543	126,926	62,111	64,815	1,356	0.21
2548	127,708	62,279	65,429	782	0.12
2553	127,473	61,932	65,541	- 235	- 0.04
2558	126,266	61,086	65,180	- 1,207	- 0.19
2563	124,107	59,766	64,341	- 2,159	- 0.34
2568	121,137	58,068	63,069	- 2,970	- 0.48
2573	117,580	56,121	61,459	- 3,557	- 0.59
2578	113,602	54,022	59,580	- 3,978	- 0.68
2583	109,338	51,851	57,487	- 4,264	- 0.75
2588	104,960	49,683	55,277	- 4,378	- 0.80
2593	100,594	47,526	53,068	- 4,366	- 0.83

ที่มา : National Institute of Population and Social Security Research, Ministry of Health and Welfare, Population Projections for Japan, January 1997, Population Census of Japan

ตารางที่ 1.3 จำนวนประชากรชาวญี่ปุ่นตามกลุ่มอายุหลักจากปี พ.ศ. 2427-2543

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (000 คน)	การกระจายตัวของประชากร (000 คน)			ร้อยละของการกระจายตัว ของประชากร		
		ทั้งหมด	0-14 ปี	15-64 ปี	65 ปีขึ้นไป	0-14 ปี	15-64 ปี
2427	37,443	11,843	23,458	2,142	31.6	62.7	5.7
2431	39,550	13,306	24,069	2,175	33.7	60.8	5.5
2441	43,761	14,367	26,989	2,405	32.8	61.7	5.5
2451	49,587	16,969	30,014	2,604	34.2	60.5	5.3
2463	55,962	20,416	32,605	2,941	36.5	58.3	5.2
2473	64,450	23,579	37,807	3,064	36.6	58.7	4.7
2483	71,933	26,383	42,096	3,454	36.7	58.5	4.8
2490 1)	78,101	27,573	46,783	3,745	35.3	59.9	4.8
2493 1)	83,195	29,428	49,658	4,109	35.4	59.7	4.9
2498 1)	89,274	29,798	54,729	4,747	33.4	61.3	5.3
2503 1)	93,419	28,067	60,002	5,350	30.1	64.2	5.7
2508 1)	98,275	25,166	66,928	6,181	25.6	68.1	6.3
2513 1)	103,720	24,823	71,566	7,331	23.9	69.0	7.1
2518	111,893	27,221	75,807	8,865	24.3	67.8	7.9
2523	116,989	27,507	78,835	10,647	23.5	67.4	9.1
2528	121,007	26,033	82,506	12,468	21.5	68.2	10.3
2533	123,375	22,486	85,904	14,895	18.2	69.7	12.1
2538	125,440	20,014	87,165	18,261	16.0	69.5	14.5
2543	126,697	18,472	86,220	22,005	14.6	68.0	17.4

ที่มา : Statistics Bureau, Management and Coordination Agency, Population Census of Japan

หมายเหตุ

1) เป็นประมาณการจำนวนประชากรโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศญี่ปุ่น ยกเว้นเขตเมืองโอกินาวา

ตารางที่ 1.4 จำนวนประชากรชาวญี่ปุ่นตามกลุ่มอายุหลักจากปี พ.ศ. 2543-2593

ประมาณการ	จำนวนประชากร (000 คน)	การกระจายตัวของประชากร (000 คน)			ร้อยละของการกระจายตัว ของประชากร		
		ทั้งหมด	0-14 ปี	15-64 ปี	65 ปีขึ้นไป	0-14 ปี	15-64 ปี
ปี พ.ศ.							
2543 1)	126,697	18,472	86,220	22,005	14.6	68.0	17.4
2544	127,183	18,307	86,033	22,843	14.4	67.6	18.0
2545	127,377	18,123	85,673	23,581	14.2	67.3	18.5
2546	127,525	17,964	85,342	24,219	14.1	66.9	19.0
2547	127,635	17,842	85,071	24,722	14.0	66.6	19.4
2548	127,709	17,727	84,590	25,392	13.9	66.2	19.9
2549	127,741	17,623	83,946	26,172	13.8	65.7	20.5
2550	127,732	17,501	83,272	26,959	13.7	65.2	21.1
2551	127,686	17,385	82,643	27,658	13.6	64.7	21.7
2552	127,599	17,235	81,994	28,370	13.5	64.3	22.2
2553	127,474	17,074	81,665	28,735	13.4	64.1	22.5
2558	126,265	16,197	77,296	32,772	12.8	61.2	26.0
2563	124,107	15,095	74,453	34,559	12.2	60.0	27.8
2568	121,136	14,085	72,325	34,726	11.6	59.7	28.7
2573	117,579	13,233	69,576	34,770	11.2	59.2	29.6
2578	113,603	12,567	65,891	35,145	11.1	58.0	30.9
2583	109,339	12,017	60,990	36,332	11.0	55.8	33.2
2588	104,959	11,455	57,108	36,396	10.9	54.4	34.7
2593	100,594	10,842	53,889	35,863	10.7	53.6	35.7

ที่มา : National Institute of Population and Social Security Research, Ministry of Health and Welfare, Population Projections for Japan, January 1997

หมายเหตุ

1) เป็นประมาณการจำนวนประชากรโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศญี่ปุ่น ยกเว้น เขตเมืองโอซาก้า

รายงานจาก National Institute of Population and Social Security Research (Population Growth, 2003: 2-4) (ตามรายละเอียดในตารางที่ 1.3-1.4) แสดงให้เห็นว่าปรากฏการณ์สังคมวัยสูงอายุของประเทศญี่ปุ่นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2427-2543 และประมาณการไปอีก 50 ปีข้างหน้า คือระหว่างปี พ.ศ. 2543-2593 นั้น จะมีการผกผันแปรเปลี่ยนของสัดส่วนจำนวนประชากรวัยเยาวชน ประชากรวัยทำงาน และประชากรวัยสูงอายุอย่างใหญ่หลวง กล่าวคือ

กลุ่มประชากรวัยเยาวชนอายุตั้งแต่ 0-14 ปีในช่วงปี พ.ศ. 2427-2503 จะมีจำนวนคงที่สม่ำเสมอมาตลอด ค่อยๆ เริ่มมีจำนวนลดลงในปี พ.ศ. 2508-2528 ลดต่ำลงเรื่อยมาจนในปี พ.ศ. 2543 และจะลดลงต่ำสุดในประมาณการปี พ.ศ. 2593 อันเป็นปีที่จำนวนประชากรวัยเยาวชนอายุตั้งแต่ 0-14 ปี จะกลับมามีจำนวนเท่ากับจำนวนประชากรวัยดังกล่าวในปี พ.ศ. 2427 อีกครั้ง ทั้งนี้ ประชากรทั้งประเทศญี่ปุ่นจะเริ่มลดจำนวนลงในปีประมาณการ พ.ศ. 2573 เป็นต้นไป

กลุ่มประชากรวัยทำงานอายุระหว่าง 15-64 ปี มีจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2463 เป็นต้นมา หากแต่เริ่มลดจำนวนลงในปีประมาณการ พ.ศ. 2558 และจะลดลงต่ำสุดในปีประมาณการ พ.ศ. 2593 อันเป็นปีที่ประชากรวัยทำงานอายุระหว่าง 15-64 ปี จะกลับมามีจำนวนเท่ากับจำนวนประชากรวัยดังกล่าวในปี พ.ศ. 2498 อีกครั้งหนึ่ง

ส่วนกลุ่มประชากรผู้สูงวัยที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปนั้น มีจำนวนเพียงเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2427-2518 ค่อยๆ เพิ่มจำนวนขึ้นในปี พ.ศ. 2523 จนเพิ่มจำนวนสูงสุดในปีประมาณการ พ.ศ. 2593 อันเป็นปีที่ประชากรผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นจะเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 7 เท่าตัว หรือคิดเป็นจำนวนกว่า 30 ล้านคนในระยะเวลาเพียง 90 ปี (จากจำนวนประมาณ 5,300,000 คน เป็น 35,000,000 คนระหว่างปี พ.ศ. 2503-2593) อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้นของประชากรกลุ่มอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เนื่องจากความเจริญทางการแพทย์และสาธารณสุข การศึกษาที่ดีขึ้นของประชากร ตลอดจนถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยรวมของประชากรในประเทศญี่ปุ่น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปรากฏการณ์สังคมวัยสูงอายุสามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนแห่งในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำทั้งหลาย สำหรับประเทศญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาดูจำนวนร้อยละของประชากรวัยเยาวชนและวัยทำงาน ระหว่างปี พ.ศ. 2493 ถึงประมาณการปี พ.ศ. 2593 จะเห็นการลดลงของจำนวนประชากรทั้งสองกลุ่มนี้ ซึ่งกลับมาเพิ่มในจำนวนประชากรวัยสูงอายุแทน (ดูที่ร้อยละของกลุ่มอายุอย่างกว้าง) ส่งผลให้อายุมัธยฐานประชากรในประเทศญี่ปุ่นสูงขึ้นเรื่อยๆ เมื่อพิจารณาดูอัตราส่วนการพึ่งพิงตามวัยของประชากรวัยสูงอายุที่มีต่อประชากรวัยทำงานนั้น จะมีมากกว่าอัตราส่วนการพึ่งพิงตามวัยของประชากรวัยเยาวชนที่มีต่อประชากรวัยทำงาน ซึ่งหมายความว่า ประชากรชาวญี่ปุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี จะเป็นที่พึ่งพิงของประชากรชาวญี่ปุ่นผู้สูงวัยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในสัดส่วนที่มากกว่าการที่ประชากรชาวญี่ปุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี จะเป็นที่พึ่งพิงของประชากรวัยเยาวชนอายุระหว่าง 0-14 ปี

ในขณะเดียวกัน จำนวนประชากรวัยทำงานที่มีภาระรับผิดชอบต่อประชากรทุกๆ หนึ่งคนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (ดูที่อัตราส่วนศักยภาพการดูแล) จะมีสัดส่วนน้อยลงเรื่อยๆ สืบเนื่องมาจากการขาดแคลนจำนวนคนในกลุ่มวัยทำงานเพราะประเทศญี่ปุ่นมีอัตราเกิดที่ลดลง นอกจากนี้ อัตราส่วนการดูแลอนุการที่มีอายุมากกว่า 85 ปีโดยคนญี่ปุ่นอายุระหว่าง 50-64 ปีนั้น กลับเพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างมากด้วยสาเหตุที่ประชากรชาวญี่ปุ่นวัยสูงอายุมียืนยาวขึ้นนั่นเองตามรายละเอียดในตารางที่ 1.5 (World Ageing, 2003: 286-287)

ตารางที่ 1.5 การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากรของประเทศญี่ปุ่น

ปี พ.ศ.	กลุ่มอายุ 0-14 ปี (ร้อยละ)	กลุ่มอายุ 15-59 ปี (ร้อยละ)	กลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป (ร้อยละ)	อายุ มัธยฐาน	อัตราส่วน การพึ่งพิง (ทั้งหมด)	ประชากร วัยเยาวชน	ประชากร วัยสูงอายุ	อัตราส่วน ศักยภาพ การดูแล	อัตราส่วน การดูแล บุพการี
2493	35.4	56.9	7.7	22.3	67.8	59.5	8.3	12.1	1.5
2518	24.3	64.0	11.7	30.4	47.5	35.8	11.6	8.6	2.6
2543	14.7	62.1	23.2	41.2	46.8	21.6	25.2	4.0	8.1
2563	12.1	52.8	35.1	50.0	69.6	20.5	49.0	2.0	27.7
2593	12.5	45.2	42.3	53.1	95.8	24.5	71.3	1.4	56.0

ที่มา : www.un.org/esa/population/publications/worldageing19502050/pdf. Accessed April 23, 2003. pp. 286-287.

ระบบเงินบำนาญของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณ

ผลกระทบหลักของปรากฏการณ์สังคมวัยสูงอายุในประเทศญี่ปุ่นคือ การจัดให้มีระบบเงินบำนาญ (old age benefit) เพื่อเป็นความมั่นคงในชีวิตแก่คนญี่ปุ่นวัยเกษียณ รูปแบบของระบบกองทุนเงินบำนาญในประเทศญี่ปุ่นถูกจัดให้เป็นการประกันสังคมปีที่กฎหมายเงินบำนาญมีผลบังคับใช้คือปี พ.ศ. 2502 (สำหรับกองทุนเงินบำนาญที่เรียกว่า กองทุนเงินบำนาญแห่งชาติ) ปี พ.ศ. 2484 และ พ.ศ. 2487 (สำหรับกองทุนเงินบำนาญเพื่อลูกจ้างและกองทุนเงินบำนาญสำหรับชาวประมง) ผู้รับเงินบำนาญจากกองทุนเงินบำนาญแห่งชาติคือ คนญี่ปุ่นที่มีอายุครบ 65 ปี เมื่อคนเหล่านี้ส่งเงินเข้ากองทุนเป็นระยะเวลาครบ 480 เดือน เขาจะได้รับเงินบำนาญจำนวน 804,200 เยนต่อปี สำหรับคนญี่ปุ่นผู้ได้รับเงินบำนาญจากกองทุนเงินบำนาญเพื่อลูกจ้างคือคนญี่ปุ่นที่มีอายุครบ 60 ปี (หรือมีอายุครบ 55 ปี สำหรับชาวประมงและคนงานเหมืองแร่) ซึ่งจะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญเท่ากับร้อยละ 0.75 ของดัชนีเงินค่าจ้างแรงงานรายเดือนคูณกับจำนวนเดือนที่ส่งเงินเข้ากองทุนหากคนญี่ปุ่นรับเงินบำนาญเมื่อมีอายุระหว่าง 60-64 ปี เขาจะได้รับเงินบำนาญเพิ่มขึ้นอีก 1,625 เยนต่อเดือนของแต่ละเดือนแห่งความคุ้มครอง โดยมีการปรับตัวเลขทุกปีตามค่าครองชีพโดยอัตโนมัติสำหรับกองทุนเงินบำนาญแห่งชาติและกองทุนเงินบำนาญเพื่อลูกจ้าง ส่วนคู่สมรสของคนญี่ปุ่นผู้ได้รับเงินบำนาญ จะได้รับเงินจำนวน 231,400 เยนต่อปี ในขณะที่บุตร/ธิดาคนแรกและคนที่สองจะได้รับเงินจำนวน 231,400 เยนต่อปีเช่นกัน ส่วนบุตร/ธิดาคนอื่นๆ ไป จะได้รับเงินจำนวน 77,100 เยนต่อปีจนถึงสิ้นสุดปีงบประมาณ หรือจนกว่าจะมีอายุครบ 18 ปี หรือจนกว่าจะมีอายุครบ 20 ปีหากพิการ (United States Government's Social Security Administration, 2002: 1).

ความนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบพำนักนานของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณ

ปัญหาสังคมวัยสูงอายุของประเทศญี่ปุ่นยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของสุขภาพและการดูแลสุขภาพของประชากร เรื่ององค์ประกอบของครอบครัว เรื่องการจัดให้มีที่อยู่อาศัย เรื่องการสร้างบ้านเรือนตามโครงการการประกันสังคม และที่สำคัญที่สุดคือการย้ายถิ่นฐานของประชากร

ชาวญี่ปุ่นไปยังต่างแดน หรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่า การพำนักนานในต่างประเทศ (Japanese nationals overseas long stay) ในปัจจุบัน การอาศัยอยู่ต่างแดนของคนญี่ปุ่นแบ่งออกเป็นสองลักษณะ คือ ประการแรกอยู่อย่างถาวรและประการที่สองอยู่แบบพำนักนาน จากข้อมูลของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจำนวนคนญี่ปุ่นที่ไปอาศัยอยู่ต่างแดนอย่างถาวรกับคนญี่ปุ่นที่ไปอยู่ต่างแดนแบบพำนักนานตลอดระยะเวลา 15 ปี (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2544) กล่าวคือ ในระยะแรก คนญี่ปุ่นจะนิยมเดินทางไปอยู่ต่างประเทศอย่างถาวรและแบบพำนักนานในจำนวนพอๆ กัน หากแต่ในระยะต่อมา คนญี่ปุ่นที่เดินทางไปต่างประเทศนิยมพำนักนานมากกว่าอยู่แบบถาวรโดยเฉพาะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา (รายละเอียดในตารางที่ 1.6) ประเทศยอดนิยม 10 อันดับแรกที่ชาวญี่ปุ่นนิยมเดินทางท่องเที่ยวพำนักนานมากกว่า 3 เดือนขึ้นไปได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศบราซิล ประเทศอังกฤษ ประเทศจีน ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย (รายละเอียดในตารางที่ 1.7)

ตารางที่ 1.6 จำนวนชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ต่างประเทศจากปี พ.ศ. 2529-2544

ปี พ.ศ.	จำนวนคนญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ (Japanese living abroad)	จำนวนคนญี่ปุ่นที่พำนักนานในต่างประเทศ (Long stay overseas Japanese)	จำนวนคนญี่ปุ่นที่อยู่อาศัยถาวรในต่างประเทศ (Permanent residents overseas Japanese)
2529	497,981	251,545	246,436
2530	518,318	270,391	247,927
2531	548,404	302,510	245,894
2532	586,972	340,929	246,043
2533	620,174	374,044	246,130
2534	663,049	412,207	250,842
2535	679,379	425,131	254,248
2536	687,579	432,703	254,876
2537	689,895	428,342	261,553
2538	728,268	460,522	267,746
2539	763,977	492,942	271,035
2540	782,568	507,749	274,819
2541	789,534	510,915	278,619
2542	795,852	515,295	280,557
2543	811,712	526,685	285,027
2544	837,744	544,434	293,310

ที่มา : www.jin-japan.org/stat/stats/21MG31. Accessed May 27, 2002.

ตารางที่ 1.7 ประเทศ 10 อันดับแรกที่ชาวญี่ปุ่นนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบพำนัคนานมากกว่า 3 เดือนขึ้นไป (สถิติปี พ.ศ. 2518-2542)

ประเทศ	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2533	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542
สหรัฐอเมริกา	109,645	121,180	146,104	236,401	263,577	284,006	289,957	293,606
บราซิล	146,488	141,580	120,276	105,060	90,890	86,906	83,803	79,560
อังกฤษ	5,559	10,943	19,889	44,351	51,668	54,649	55,583	55,224
จีน	5,037	6,199	8,415	8,269	16,592	46,821	44,657	43,997
ออสเตรเลีย	3,393	5,007	7,466	15,154	23,929	26,631	27,899	33,188
แคนาดา	8,759	12,280	16,995	21,846	25,493	27,601	28,002	30,681
ฝรั่งเศส	4,646	6,842	12,156	15,026	18,543	20,167	22,238	24,658
สิงคโปร์	4,694	8,140	8,077	12,701	24,003	26,684	35,521	24,186
เยอรมนี	12,060	13,991	16,073	20,913	23,843	22,318	23,303	23,270
ไทย	5,952	6,424	7,852	14,289	21,745	23,014	22,481	21,400

ที่มา : www.jinjapan.org/stat/stats/21MG31. Accessed May 27, 2002.

ความสำคัญของรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อประเทศไทย

สัดส่วนของรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยและการว่าจ้างงานภายในประเทศ เป็นสิ่งที่เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจที่การท่องเที่ยวมีต่อประเทศไทยและประชาชนคนไทย จากรายงานการศึกษาโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2544: 63-64) ปรากฏว่า อัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นมาโดยตลอดนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญในมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย กล่าวคือ รายได้จากการท่องเที่ยวหรือที่เรียกกันว่า Tourism Industry GDP มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยทั้งหมด (Total Gross Domestic Product) ในปี พ.ศ. 2536 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.1 ในปี พ.ศ. 2541 ในส่วนของการว่าจ้างงานภายในประเทศนั้น การท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ก่อให้เกิดการว่าจ้างงานทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมคิดเป็นจำนวน 3,420,000 คน หรือนับเป็นร้อยละ 11 ของแรงงานทั้งหมด (อ้างถึงสถิติโดย World Travel and Tourism Council ปี พ.ศ. 2541)

ความพร้อมของประเทศไทยในฐานะประเทศเป้าหมายปลายทางของการท่องเที่ยวแบบพำนัคนานของคณะผู้ปฏิบัติงาน

จากการที่ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม และจากการที่ประเทศไทยมีความพร้อมของสถานที่อยู่อาศัย ความอุดมสมบูรณ์ด้านอาหารการกิน ศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่และงดงาม ความหลากหลายของสภาพภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ สภาพ

ภูมิภาคที่อบอุ่นตลอดทั้งปี ความพร้อมของสถานพยาบาล ความสงบปลอดภัยในการพำนักอาศัย ระดับค่าครองชีพที่เหมาะสม ตลอดจนถึงความเอื้ออารีของคนไทยผู้เป็นเจ้าของ จึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวคนญี่ปุ่นวัยเกษียณนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบพำนักนานในประเทศไทย

โครงการการท่องเที่ยวแบบพำนักนานของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในประเทศไทย

รัฐบาลไทยได้จัดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวระยะยาวขึ้นอันเป็นหน่วยงานที่กำหนดนิยาม การท่องเที่ยวพำนักนาน (Long Stay Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีวันพักแรมตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป โดยเน้นกลุ่มคนวัยเกษียณจากการทำงานที่เป็นคนญี่ปุ่นและคนวัยเกษียณจากทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา ที่มีความต้องการใช้ชีวิตประจำวันในประเทศไทยเป็นกิจกรรมหลัก และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเสริม นอกจากนี้ ในกลุ่มลูกค้าชาวญี่ปุ่น คณะกรรมการชุดนี้ได้แบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวพำนักนานชาวญี่ปุ่นออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) นักท่องเที่ยวที่อยู่นานกว่าเดิม (Stay longer) เพราะมีญาติหรือคนรู้จักในเมืองไทยอยู่แล้ว (2) กลุ่มวัยรุ่นที่เป็นนักเรียนแลกเปลี่ยนหรือนักกีฬาฝึกซ้อมร่างกายในประเทศไทย (Exchange student or sportsman) (3) กลุ่มวัยกลางคนผู้นิยมดูแลสุขภาพแบบตะวันออก (Heath and spa tour) หรือนักกอล์ฟ (Golf tour) และ (4) กลุ่มคนวัยเกษียณ (Long stay pensioners) หมายถึง ชาวญี่ปุ่นวัยเกษียณอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง ผู้สิ้นสุดภาระการทำงานและการดูแลครอบครัวแล้ว และต้องการใช้ชีวิตบั้นปลายบางส่วนในประเทศไทย โดยรายได้ของนักท่องเที่ยวคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเหล่านี้ได้มาจากเงินบำนาญจากกองทุนเงินบำนาญที่ประเทศญี่ปุ่นจัดให้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขต 1, 2545: 1-10)

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวแบบพำนักนานชุดนี้ ได้เลือก 5 จังหวัดในประเทศไทยให้เป็นจังหวัดนาร่องของโครงการ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสุโขทัย หัวหิน-ชะอำ (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดหนองคาย (ที่เพิ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เป็นมรดกโลก) เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบพำนักนานที่รายล้อมไปด้วยธรรมชาติในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ ยังมีความเห็นว่า พื้นที่ทั้ง 5 จังหวัดดังกล่าว มีความพร้อมและมีศักยภาพสูงในการที่จะรองรับนักท่องเที่ยวแบบพำนักนาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อรองรับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้

บทสรุป

โครงการการท่องเที่ยวแบบพำนักนานของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในประเทศไทยเกิดขึ้นมาจากอุปสงค์ของประเทศญี่ปุ่นและอุปทานของประเทศไทย กล่าวคือ ประชากรผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนสูงขึ้นทุกๆ ปี สืบเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์และการมีอายุที่ยืนนานขึ้น จึงทำให้จำนวนประชากรญี่ปุ่นวัยเด็กหรือวัยเยาวชน (อายุ 0-14 ปี) และจำนวนประชากรญี่ปุ่นวัยทำงาน (อายุ 15-64 ปี) ลดจำนวนลงจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน และกลับไปเพิ่มจำนวนในกลุ่มประชากรญี่ปุ่นวัยสูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) แทน อันเป็นผลมาจากการที่ประเทศญี่ปุ่นมีมาตรฐานทางการแพทย์และสาธารณสุขในระดับสูง มีระดับการศึกษาที่เจริญ และมีระดับของคุณภาพชีวิตที่ดี คนญี่ปุ่นกลุ่ม

นี่เป็นผู้มีความพร้อมทางเศรษฐกิจเพราะเป็นผู้ได้รับเงินบำนาญที่รัฐบาลประเทศญี่ปุ่นจัดให้โดยขึ้นอยู่กับภูมิหลังการทำงานของแต่ละคนจึงทำให้นักท่องเที่ยวคนญี่ปุ่นกลุ่มนี้มีศักยภาพในการเดินทางท่องเที่ยวในต่างประเทศเป็นระยะเวลาานานกว่า 1 เดือนขึ้นไปได้ นอกจากนี้ คนญี่ปุ่นกลุ่มนี้ยังนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบพำนักรถนอนในประเทศต่างๆ มากกว่าการอยู่อาศัยอย่างถาวรในประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียวอีกด้วย ในขณะที่เดียวกัน ประเทศไทยเองก็มีความต้องการรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพราะเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศและการว่าจ้างแรงงานภายในประเทศ และเนื่องจากประเทศไทยมีความพร้อมในฐานะประเทศเป้าหมายปลายทางแห่งหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบพำนักรถนอนของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณ จึงทำให้เกิดโครงการการท่องเที่ยวแบบพำนักรถนอนของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในประเทศไทยขึ้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้พำนักรถนอนอยู่ในประเทศไทยนานวันขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ประเทศไทยในท้ายที่สุด

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขต 1. **โครงการการท่องเที่ยวพำนักนานในประเทศไทย.** เชียงใหม่: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขตหนึ่ง, 2545. (อัดสำเนา).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. **โครงการศึกษา เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวแห่งชาติแผน 9** เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รายงานฉบับสมบูรณ์. (ม.ป.ท., 2544).
- "Population Growth." 2003. (Online). Available: [http:// www.ipss.go.jp/English/S_D_1/ Indip.html](http://www.ipss.go.jp/English/S_D_1/Indip.html). (Accessed April 21, 2003).
- United States Government's Social Security Administration. "Social Security Administration." 2002. (Online). Available: <http://www.ssa.gov/statistics/ssptiv/1999/English/> (Accessed May 27, 2002).
- "World Ageing." 2003. (Online). Available: <http://www.un.org/esa/population/publications/worldageing19502050/pdf/>. (Accessed April 23, 2003).